

Semblança d'Emilio Ricardo Jiménez Martín Granada, 1940 - Sevilla, 2018

Revista Catalana de Psicoanàlisi, Vol. XXXV/2

Escriure un obituari d'una persona estimada que ens acaba de deixar ens commou i ens reconforta¹. També comporta un exercici de reflexió perquè genera dubtes sobre si un podrà fer una transmissió proporcionada i no gaire afectada per la proximitat de la seva mort i l'efecte emocional que produeix el seu record i la seva pèrdua. Això pot guiar les nostres ratlles i escriure sobre aquesta persona en termes idealitzadors. Comptant amb aquesta realitat, tractaré d'escriure sobre Emilio Jiménez des de la subjectivitat de l'afecte i l'agraïment, i també, en la mesura que sigui possible, des d'una observació objectiva.

---

1. Aquest obituari és en part coral. Hi han col·laborat sobretot Alicia Piqué, encara que també Rossend Camón, Mabel Elduque, Silvia García, Nuria Gil, Luis Lanuza, Antonio Nadales, Irene Oromí, Asunción Soriano, José Valle i Blanca Verástegui. Ells són autors d'alguns fragments i dades, jo, només la transcriptor.

No hi ha dubte que va ser una persona amb rellevància en la psicoanàlisi i en la pràctica de la psicoteràpia psicoanalítica a Andalusia, sobretot a Sevilla, on, d'alguna manera, va crear escola en tractar d'acostar, transmetre i divulgar una determinada manera de fer psicoanàlisi. Emilio va ocupar un espai -buit fins aleshores- que es va anar ampliant fins a crear un grup d'analistes i psicoterapeutes amb una sòlida formació.

No és fàcil delinear un perfil complet. Psicoanalista inserit en la societat actual, amb una essencial vessant humanista, interessat en la història, la cultura, la sociologia, la política, també era estudiós dels clàssics espanyols (com *El Lazarillo de Tormes*), de la gramàtica espanyola, i lector empedreït de la literatura moderna. També estudiós de la introducció de les teories de Freud a Espanya i als països sud-americans.

Llegia el sociòleg Zygmunt Bauman al qual citava amb plaer referint-se als «temps líquids» com a representació de la realitat actual en què totes les coses flueixen i es desplacen per un període de temps limitat, sense ocupar un espai concret i definit, en oposició a allò «sòlid». Emilio deia que la societat actual estava impregnada de fugacitat, immediatesa, consumisme, que era «líquida». Molt interessat en la importància de la identitat i les identifications, sostenia que a causa de la fugacitat dels valors actuals, la identitat es podia construir sobre ciments dèbils, cosa que provocava fragilitat i desarrelament en les persones, i formava identitats excessivament flexibles. Això dificultava la construcció d'un «jo», perquè buscar la identitat, el treball de construir-se com a subjecte, comporta molt de temps i gira entorn de determinades tradicions i creences, que funcionen com a eix central en la vida.

Podria citar diferents aspectes de les seves opinions i teories, però cito aquest perquè era motiu de certes discrepàncies entre nosaltres: si bé d'acord parcialment amb Bauman, jo expressava el meu desacord en relació amb les tradicions i les creences que, en molts casos, constitueixen la cultura que hem de cuidar i conservar, però en d'altres, són grans obstacles per al canvi, el progrés i el desenvolupament. Sense entrar en digressions sociològiques o antropològiques, vull ressenyar com, per bé que amb importants desacords, podíem dialogar i debatre no tan sols d'anàlisi social i política, sinó també de qüestions relatives a la teoria i la tècnica psicoanalítiques, o a les formes jerarquitzades de l'organització de les institucions. Emilio obria espais per pensar allò grupal i social.

En aquest sentit, li agraeixo haver pogut tenir aquests espais de discussió, discrepàncies i desacords que, juntament amb tots els projectes que compartíem a Andalusia i a la SEP, van contribuir a enfortir una relació cooperativa de treball professional i d'amistat. Destaco aquest aspecte perquè els psicoanalistes tenim tendència a idealitzar els nostres mestres, analistes i supervisors. Si no es produeix la desidealització natural que promou una relació d'admiració, agraïment, afecte però també crítica, aquesta relació pot desembocar en manifestacions de «culte» a la persona idealitzada o en la ruptura de la relació.

Emilio va néixer a Granada el 30 de març de 1940, al carrer de los Pisa, cantonada amb la Balsa Nuava i, per tant, amb vistes a l'Alhambra. La seva ciutat sempre va estar present en el seu record, com ho van estar els seus amics i amigues de la infància, amb els quals va mantenir al llarg del temps una relació entranyable. El pare era comptable i la mare mestressa de casa. La seva germana, dos anys més petita que ell, és catedràtica de Literatura Espanyola. Sempre hi va haver entre ells una gran estimació i, en conseqüència, també hi és entre les dues famílies.

Va estudiar als Pares Escolapis, on va obtenir qualificacions excel·lents, igual que les que va aconseguir en els estudis de la Facultat de Medicina de Granada (Pla 1953), que va acabar el curs 1964-1965. Interessat en la Psiquiatria, es trasllada a Barcelona per dur a terme l'especialitat a l'Escola Professional de Psiquiatria de la Facultat de Medicina. Posteriorment farà el curs de Doctorat a la Universitat de Sevilla.

El 1969 es casa amb Alicia Piqué, amb la qual té tres fills: Emilio, Andrés i Laura.

A Barcelona compagina l'exercici privat de la professió amb altres activitats: va ser professor a l'Escola Universitària de Treball Social de la Universitat de Barcelona, va impartir un seminari sobre Observació de lactants al departament de Ciències de la Salut de la Universitat de Barcelona i va ser docent al Col·legi Oficial de Psicòlegs de Catalunya. També va dur a terme funcions de consultor o supervisor de personal i d'assessor a l'Ajuntament d'aquesta ciutat. És destacable la labor que va fer a l'Hospital Psiquiàtric de Sant Boi els anys seixanta. En aquella època hi havia una completa separació entre Sant Boi dones i Sant Boi homes, dirigit un per les Germanes Hospitalàries i l'altre pels frares de Sant Joan de Déu. Ell va aconseguir facilitar l'acostament entre els dos hospitals patrocinant i promovent les trobades conjuntes, salvant les resistències i desconfiances davant dels canvis de manera integradora.

Durant la seva formació a l'Institut de Psicoanàlisi i, més tard, com a membre de la SEP, Emilio va estar molt compromès en activitats científiques i institucionals. Va dictar diversos seminaris. Els seus alumnes destaquen la capacitat de dinamitzar el grup perquè cadascú se sentís animat a aportar i a discutir els textos. Entre ells, va impartir el d'«Història de la Psicoanàlisi» que, en paraules d'una alumna, va ser fonamental: va contextualitzar en un marc científic les idees que es van anar gestant a la ment de Freud, com van sorgir els primers conceptes, les diferències amb els seus seguidors -descrites no com a anècdotes sinó com a gèrmens d'evolució dels conceptes-, la importància del treball amb nens que va comportar un salt en la possibilitat d'analitzar ansietats primàries, les influències de Klein, Abraham i Ferenczi. «Va ser una magnífica lliçó d'humanitat i de coneixements en la perspectiva temporal i d'evolució clínica i epistemològica de la psicoanàlisi.»

El 1989 va començar a viatjar cada setmana a Sevilla i a treballar com a psicoanalista en aquesta ciutat, on s'estava la meitat de la setmana i ho compaginava amb la seva feina a Barcelona durant l'altra meitat. Sempre va mostrar passió per la psicoanàlisi i per les aplicacions de la teoria psicoanalítica, cosa que li va donar l'impuls per materialitzar el projecte d'ampliar la psicoanàlisi a Andalusia i estendre la Societat Espanyola de Psicoanàlisi cap al Sud. Començava una veritable aventura però, igual que a Cavafis, li importava més el viatge propi que no pas el final del viatge. En diverses converses posteriors, Emilio expressava la seva idea que l'expansió de la Societat Espanyola de Psicoanàlisi a la resta de l'Estat havia estat beneficiosa per a la nostra institució. Per a ell era molt important la difusió de la psicoanàlisi més enllà de les fronteres i dels idiomes, de manera que prevalgués l'interès científic.

Trasllada la seva residència a Sevilla al final de 1991, on exerceix la seva activitat professional privada i col·labora com a docent en diverses institucions: a l'*Instituto Andaluz de Salud Mental*, al *Servicio Andaluz de Salud* i al *Colegio Oficial de Psicólogos de Andalucía*. El 1992 va promoure l'inici d'un Seminari Clínic per a psicoterapeutes dirigit per Francisco Calvo, el qual es desplaçava des de Barcelona. Aquest seminari va tenir un gran èxit, va comptar amb nombrosos alumnes i es va prolongar uns quants anys. Aquest seminari va reunir un grup de psicoterapeutes que després va ser el germen de diversos projectes professionals.

El 1994, amb Ramon Bassols com a president de la SEP, es van crear les *Jornadas de Psicoanàlisis y Psicoterapia Psicoanalítica*, que van tenir un èxit d'assistència important i van funcionar com a aglutinant de nombrosos professionals de la salut mental d'Andalusia. En successives Jornades, per donar suport i participar-hi com a ponents, van anar a Sevilla, a Granada o a Màlaga (on es van celebrar les Jornades els diferents anys) els fundadors de la SEP i diversos analistes de diferents generacions. També hi han intervingut com a ponents figures rellevants de la psiquiatria i la psicologia d'Andalusia, així com els nous analistes andalusos. S'han mantingut amb continuïtat i el 2019 celebrarem les XXIII Jornades.

Cap al 2000, a instàncies de José Valle Cabrera, coordinador de la *Unidad de Agudos del Área de Psiquiatria* de l'*Hospital Virgen del Rocío*, Emilio va començar a impartir en aquesta unitat un Seminari Clínic de Supervisió, al qual acudien psiquiatres, psicòlegs, PIR i MIR de tots els dispositius de salut mental de l'àrea i de vegades metges interessats d'altres especialitats. Aquest seminari es va prolongar 10 anys. Alguns col·legues als quals he consultat descriuen el seminari com un espai de treball grupal en un clima de tolerància i cordialitat que facilitava l'aprenentatge i la possibilitat de supervisar les dificultats concretes i quotidianes amb els pacients sense exigències superjoiques. Així mateix, destaquen l'interès que suscitava la teoria quan la referència a aquesta teoria sorgia de l'observació clínica. Aquest seminari va representar una oportunitat de dur l'orientació psicoanalítica a la xarxa

pública de salut mental, una forma que, des de la comprensió i l'escola analítiques, es poguessin programar intervencions breus i focalitzades: es tractava de traduir la teoria psicoanalítica a aplicacions eficaces comptant amb els recursos disponibles.

El 2003, amb els primers psicoanalistes sevillans membres de la SEP i durant la presidència de Guillermo Bodner, Emilio va impulsar el trasllat de l'edició de la revista *Temas de Psicoanálisis* a Sevilla, on es van editar i publicar els últims números en paper abans que es convertissin en revista digital *online*.

Entre 2004 i 2008 va ser vicepresident de la SEP a la Junta presidida per Maite Miró. En aquest període es va crear el *Grupo de Andalucía* de la SEP i es va reforçar la realització de seminaris de formació a Sevilla. Aquests anys i els següents, va impartir seminaris a les noves generacions d'analistes en formació de Sevilla, per als quals va ser un gran suport institucional.

Els cursos 2009-2011, juntament amb els ja set analistes andalusos membres de la SEP, vam impartir un programa de formació en psicoteràpia psicoanalítica de dos anys. Així mateix, Emilio va fer nombrosos seminaris teòrics i clínics privats a professionals de la salut mental, supervisions a psicoterapeutes i grups de treball de formació continuada en l'assistència pública.

Entre les seves consecucions, hi ha la d'aconseguir que psicoanalistes de la SEP intervinguessin amb comunicacions en diversos congressos de la *Sociedad Española de Psiquiatría*. Així, el 2000 a Saragossa i el 2002 a Barcelona, hi van participar Asunción Soriano, Rafael Nicolás i Pere Beà; el 2007, a Santiago de Compostela, hi van participar Mabel Elduque i Maite Miró; el 2010 a Barcelona, Rossend Camón i Pilar Tardío; i el 2013, a Sevilla, Mabel Elduque i Carmen Saavedra.

Al llarg d'aquests gairebé trenta anys, gràcies a la seva tenacitat, va anar creixent el nombre de persones interessades a formar-se en la nostra Societat fins a crear un important grup d'analistes membres de la SEP i d'analistes en formació.

Psicoanalista fi i intuïtiu, molt rigorós en els àmbits professional i teòric, Emilio era, en el tracte personal, un home amistós, jovial, trempat, optimista i generós. Un aspecte de la seva vida poc conegut és la seva afició per la naturalesa i pel mar. No li agradava la platja, li agradava el mar. Era patró d'embarcacions esportives i a Llafranc tenia una «colla» de pescadors aficionats units pel seu interès per navegar i per la seva amistat. En paraules d'Alicia, la seva esposa, el millor d'aquells dies de pesca era la reunió de les famílies per compartir el sopar i una llarga sobretaula on sempre, com és de rigor a la Costa Brava, s'acabava cantant havaneres.

Un altre record entranyable aportat per Alicia eren les excursions al Pirineu acompanyats d'amics, d'amics amb els seus fills i d'amics dels mateixos fills, «perquè, això sí, acollidor i afectuós ho era de debò, d'aquí ve que casa seva sempre estigués oberta a tothom durant les estades a la muntanya per esquiar o per caminar, i descobrir així paratges i persones meravelloses, ja que sempre hi havia temps per xerrar amistosament. I després, un cop a Sevilla, la celebració de la *Cruz de Mayo* era un esdeveniment que reunia a casa seva tots els veïns de tres carrers a la rodona».

«Essent granadí de soca-rel, va tenir facilitat per integrar-se a Catalunya, i com que parlava el català amb bastant desimboltura i tenia molta facilitat per entendre i compartir parers i opinions i era tolerant i comprensiu, se'l va acceptar i considerar sempre un amic.»

Ara tenim una visió àmplia del que Emilio Jiménez ens ha transmès. Tots els que vam tenir-hi relació, el recordarem amb afecte i gratitud.

M. del Valle Laguna
Sevilla, novembre del 2018

Traduït del castellà per l'equip de RCP